

Beste lezer,

Hopelijk is iedereen gezond en goed uitgerust aan het nieuwe academisch jaar begonnen! In de zomermaanden kon het NINO op aardig wat belangstelling uit het buitenland rekenen. In juli kwam het team van het CDLI (Cuneiform Digital Library Initiative) uit Oxford langs om verder te gaan met het scannen van de kleitabletten en zegels uit de Böhl-collectie, waar ze in het voorjaar mee waren begonnen. In het najaar zullen ze nog een keer terugkomen voor een laatste bezoek. In juli bracht ook de assyrioloog Leo Sassmannshausen een kort bezoek aan de collectie om een tweetal tabletten te collationeren. Verder ontvingen we een groep internationale studenten die tijdens de LUCL Summerschool for Linguistics deelnamen aan het college *Ancient Writing Systems; their nature, use and evolution*.

In de maand augustus verwelkomden we een aantal onderzoekers die met behulp van een NINO Mobility Grant naar Leiden waren afgereisd; onder andere Khaled Ismail, Wahid Omran en Nesreen Monir uit Egypte – verderop in deze nieuwsbrief kunt u meer lezen over hun verblijf aan het NINO. Net als vorige zomer heeft restaurator Carmen Gütschow uit Berlijn in augustus gewerkt aan het herstellen en repareren van kwetsbare en beschadigde kleitabletten. Daarnaast gingen een paar tabletten kort op reis naar Amsterdam en elders; hierover kunt u meer lezen in de bijdrage van Rieneke Sonneveld.

In september zijn er bij het NINO een aantal ‘nieuwe’ gezichten begonnen; NINO postdoc Georg Cyrus en office assistant Sara Gebhardt stellen zich later in deze nieuwsbrief voor. Verder zijn student-assistenten Lauren van Kruijssen, Mark Eertink en Kiki Freriks bij het NINO aan de slag gegaan. De laatste twee zullen u in een volgende nieuwsbrief over hun werkzaamheden vertellen. Daarnaast keert Lucy Bennison-Chapman tijdelijk bij ons terug; zij zal dit semester het NINO/OIKOS ResMA college

‘Communicating through clay in the ancient Near East’ verzorgen. Tot slot zal per 1 oktober Mathijs Smith voor 1 dag in de week aan de archieven van het NINO komen werken. Van harte welkom allemaal!

WW

Current Research at NINO

Op 25 augustus vond het evenement ‘Current Research at NINO’ plaats. Bij deze gelegenheid gaf Andrea Trameri een presentatie over zijn nieuwe boek *Purifying a House from Blood: A Hittite Ritual for the Ancient Gods* (CTH 446). De geplande presentatie van Nico de Klerk over zijn onderzoek naar de glasdia's van Frans de Liagre Böhl kon helaas geen doorgang vinden, deze lezing houdt u nog van ons te goed. Tijdens de aansluitende borrel namen we afscheid van onze student-assistenten Guusje van der Meij en Martijn Kokken, en NINO postdocs Julia Hamilton en Andrea Trameri. We zijn hun alle vier erg dankbaar voor al hun werk en inzet voor het NINO en zullen hun aanwezigheid missen!

Week van het Oude Schrift in het RMO

Week van het Oude Schrift

Van 8 tot en met 16 september vond voor de eerste keer de Week van het Oude Schrift plaats in het RMO. Dit evenement was een coproductie van het RMO, Taalmuseum, de Stichting *Things That Talk* en het NINO. Het was een divers programma met lezingen en workshops waarin zeer uiteenlopende schriften (en talen) van de Mediterrane wereld centraal stonden. Alle

sessies mochten op veel belangstelling rekenen, en met name door de geweldige bijdragen van NINO-collega's is het evenement een groot succes geworden – bij deze nog veel dank aan allen die zich voor deze week hebben ingezet! Voor degenen die dit evenement hebben moeten missen; op de website van *Things That Talk* zijn de verhalen die naar aanleiding van deze week zijn gemaakt over beschreven objecten (onder meer uit de Böhl-collectie) nog te bewonderen: <https://thingsthattalk.net/en/zone/ancient-writing>

Nieuws uit het NINO- onderzoekscentrum

Jaarlijkse NINO-dag (Annual Meeting)

Op donderdag 26 januari a.s. vindt de vierde NINO-dag plaats, deze keer in Utrecht. Thema is “Othering and Identity”. De organisatoren zijn Rolf Strootman en Ortal-Paz Saar.

Call for lightning sessions

We programmeren een aantal “lightning sessions”: korte presentaties door onderzoekers en (MA/PhD) studenten over hun lopende of geplande projecten (5 à 10 minuten). Presentaties kunnen in het Engels of in het Nederlands gegeven worden. Graag nodigen we jullie uit om een kort abstract (ca. 100 woorden) in te dienen voor de lightning sessions, via het aanmeldingsformulier op de NINO-website. **Deadline: 15 november.**

Funding Reports

Research visit to NINO

Nesreen Monir (Fayoum University, Egypt)

It was a wonderful opportunity to obtain a NINO Mobility Grant, as well as a grant from Mehen Foundation (Study Center for Ancient

Egypt). My stay in Leiden of three months (July-September 2022) brought me more benefit than expected.

My project concerns the Coptic language in Nubia, especially documentary texts, important for understanding the daily life of a society. The Coptic language in Nubia was used alongside Greek and Old Nubian (the local language), and later the Arabic language. Nubia was a multilingual society. Coptic was used in biblical and literary texts as well as in documentary texts relating to daily dealings such as funerary stelae, letters, legal documents, graffiti, etc. It should be noted here that there are a few Egyptian scholars who work on Nubia. The NINO and Leiden University libraries were the ideal place to achieve my work. I had access to the archaeological libraries of NINO, Leiden University, and the National Museum of Antiquities (RMO), allowing me to collect all that I need for my PhD dissertation and for my ongoing articles – some publications relevant to my project are not available in Egypt.

Some activities during my trip to the Netherlands were the following:

In July, I gained access to some of the Coptic collections kept in the RMO to compare and study some Coptic ostraca. This was a very good opportunity to work with these objects. I enjoyed the chance to visit the museum galleries, especially the Taffeh temple, the famous Nubian temple which dates back to the Roman Period.

In July, I traveled to Brussel (Belgium), to attend the 12th International Congress of Coptic Studies, where I gave two talks: “Two Late Coptic Letters (P.Cair.Copt.18)” and “The Coptic foundation texts in Egypt and Nubia”.

In August and September, I had regular work sessions with prof. Dr. Jacques van der Vliet. Our discussions were fruitful and very useful to me, and the work on my project has greatly developed. I highly appreciate receiving this grant, which was an important step to further my studies, mostly with regard to the development of my academic and research skills.

Research stay in Leiden

Khalid Ismail

In September 2021 I was awarded an Incoming Mobility Grant for three months to conduct my research project in Leiden. I was in Leiden from 1 July to 11 September 2022 as a guest at NINO.

My research project aims to focus mainly on the nude female figurines of the Greco-Roman Periods. The research project will concentrate on an unpublished collection of nude female figurines which were recently moved to the Grand Egyptian Museum at Giza. Some of these figurines resemble the Egyptian traditional types of figurines; most are made from terracotta and unfired clay and are formed in the Hellenistic style. This collection of figurines has been found in various contexts. Most of them were discovered in temples and domestic buildings; some were buried in tombs. A few examples were even found in military camps and forts.

During my visit to Leiden, I conducted a comparative study between the nude figurines of my collection and other collections of female figurines, particularly those housed in the Rijksmuseum van Oudheden in Leiden and those kept in The Allard Pierson Museum in Amsterdam.

Thanks to NINO, House of Horus, and Mehen – all of whom contributed to the completion of my research project – I was also able to travel from Leiden to Brussels and Paris. Luc Delvaux and Bieke Janssen, curators at the Royal Museums of Art and History in Brussels, welcomed me to study the Egyptian terracottas of female figurines of the Greco-Roman Periods housed in the museums.

I also traveled to Paris for a few days to look at objects kept in the Bibliothèque Nationale Française and the Louvre Museum. Mathilde

Avisseau-Broustet helped me to examine the requested objects at BNF. The collection of BNF proved very interesting and made a difference in my research project. At the Louvre I met Caroline Thomas, responsible for the Egyptian collection in the Museum. She welcomed me to study the group of female figurine that are kept in the museum. In the

Louvre, I explored unique objects that and filled some gaps in my research project.

Going forward, I will publish my research with the Mehen Foundation in 2023; a nice opportunity to present my thesis to a wide public in the Netherlands.

During my visit, I have met various colleagues and (MA) students, among whom Olaf Kaper, Miriam Müller, Elisabeth Bettles, Andrés Martin Garcia de la Cruz and Sara Cabras.

Research visit to NINO

Wahid Omran

I received an Incoming Mobility Grant in September 2021 for a visit of one month, August 2022. My project is 'Documentation and Investigation of El-Salamuni Tomb C5'.

El-Salamuni Mountain lies 6 km northeast of Akhmim and about 2 km north of the famous El-Hawawish B. El-Salamuni is the main necropolis of Akhmim during the Graeco-Roman period.

El-Salamuni Mountain (photo Wahid Omran)

Many unpublished and painted tombs were cut in the mountain. It is still relatively intact and largely archaeologically unexplored. Very little data concerning the tombs are scientifically and systematically published.

El-Salamuni Mountain is about 300 m in height and 2500 m in length. The Akhmim Antiquities Office divided El-Salamuni Mountain into eight terraces extending from the bottom of the mountain to the top, labelling them as terraces A, B, C, D, E, F, G and H. Tombs of the Ptolemaic-Roman Period are located on terraces A-F, while terraces G and H contain tombs from the Old Kingdom, New Kingdom, and the Late Period. The facade Graeco-Roman tombs are particularly consisting of two rooms cut horizontally on the same axis with one extending behind the other. These tombs very presumably date to the Roman period due to their artistic and architectural layouts. Kuhlmann related the façade-tombs to the Roman Period from the 1st to the 3rd century AD.

El-Salamuni Mountain was the cemetery of the local elite people in the metropolis Panopolis and its Hellenized population, as well as the

adjacent villages. Judging from the quality of architecture and art. The blending of Egyptian-Hellenistic features is extremely attested in the expression of the afterlife beliefs in El-Salamuni. The walls of the tombs are mostly divided in two friezes, in few cases into three; the upper one belongs thematically illustrate the Egyptian afterlife iconography, while the lower one is always concentrated for the distinctive Roman orthostates or the opus sectile decorations betrays Roman influence in these tombs.

The proposed tomb consists of two rooms, a burial niche is cut in its east wall. The afterlife funerary scenes are decorated on the upper frieze of its walls, while the classical orthostates panels cover the lower frieze. Two astronomical zodiacs cover the ceilings of the ante, and the burial chamber. The tomb dates back to the Roman period, the second half of the 2nd century AD, and related to a female priestess of god Min.

The female deceased (photo Wahid Omran)

Subsidies: aankomende deadlines

1 oktober: Thesis Prizes

15 november: Mobility Grants, Student Research Assistant, Conference Subsidy

Mogelijk wordt er een extra ronde Fieldwork Subsidy toegevoegd; houd onze website in de gaten!

Van 15 november t/m 15 februari kunnen er weer artikelen ingestuurd worden voor de Jaarprijs Cuijpers-Opdenakker.

Nieuws uit de Böhl-collectie

Van oude tekstjes en nieuwe technieken

Rieneke Sonneveld

Op sommige van de Babylonische kleitabletten in NINO's Böhl collectie staat behalve de spijkerschrifttekst een korte Aramese notitie die geschreven werd in de nog wat natte klei. Daarnaast blijkt ook inkt gebruikt te zijn om zo'n alfabetisch tekstje toe te voegen op dit soort economische teksten uit het eerste millennium. Deze aantekeningen in zwarte inkt zijn gemakkelijk over het hoofd te zien, omdat de inkt vervaagd is en uitgelopen, de klei een donkere kleur heeft gekregen en er zwarte vlekken op ontstaan zijn (foto 1). Hierdoor is er soms ook een collectienummer over de Aramese tekst geschreven. Dit alles resulteert erin dat het ontcijferen ervan een erg lastige klus is.

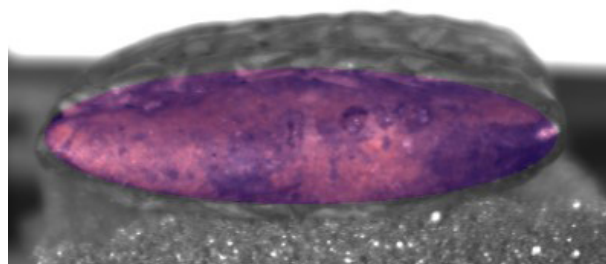

1. LB 2043 met gemarkeerd Aramese inscriptie op onderzijde

Gelukkig zijn er tegenwoordig technische instrumenten die het blote oog helpen bij het onderzoeken en zichtbaar maken van erfgoed. Omdat het gebruik van inkt op kleitabletten ons meer inzicht kan geven in de rol van verschillende talen in Babylonië, heb ik voor een presentatie tijdens de Lorentz workshop *Securing data in Mesopotamia: New Technologies for Secured Cuneiform Texts*, gehouden in maart van dit jaar, onderzocht welke methodes hierbij gebruikt zouden kunnen worden.

Inmiddels zijn twee Böhl tabletten (LB 2043 en 1726) voor verschillende try-outs het land doorgereisd. Bij de TU Delft zijn er door dr.

Matthias Alfeld en zijn team bijvoorbeeld diverse typen afbeeldingen van de tabletten gemaakt die door verschillende programma's zijn geanalyseerd. Het gebruik van infraroodlicht bleek delen van de tekst beter leesbaar te maken (foto 2).

2. Verbeterd beeld, vergelijk bv. alef in rechterbovenhoek

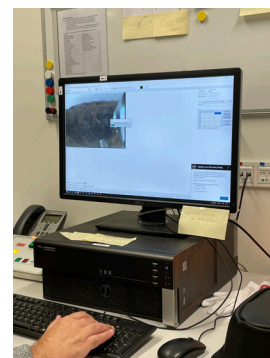
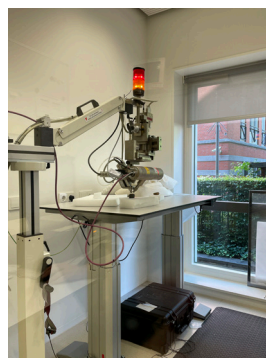

3. Zegelfdruk gezien door de microscoop

4. Tablet in minidome

Een scan door een 3D microscoop maakte de inkt niet zichtbaarder, maar bracht een onopgemerkte afdruk van een rolzegel aan het licht (foto 3), een mooie bijvangst. Iets dichterbij huis werden de tabletjes onderworpen aan multispectrale beeldvorming in een minidome door dr. Hendrik Hameeuw, die in het RMO bezig was om ook andere objecten te scannen (foto 4).

5, 6. XRF-scanner

In het atelier van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amsterdam werden ze door dr. Luc Megens gescand met behulp van röntgenstraling

7. Laboratorium Rijksmuseum/RCE

om meer te weten te komen over de samenstelling van de inkt en de klei (foto 5, 6, 7). Sommige methodes zullen nog verfijnd worden en resultaten verder bewerkt of geanalyseerd, maar vooralsnog is het een spannende en veelbelovende ontmoeting tussen deze oude tekstjes – die inmiddels vast de meest gevarieerd vastgelegde tabletten uit de collectie zijn – en dit soort technieken!

Even voorstellen

Georg Cyrus, NINO Postdoc Fellow

Georg Cyrus completed his PhD in 2022 at the Freie Universität Berlin, where he was supervised by Prof. Dr. Susan Pollock and Prof. Dr. Reinhard Bernbeck through funding provided by the Elsa-Neumann-Stiftung.

He began his studies in Prehistoric Archaeology at the Freie Universität Berlin, where he finished his BA and MA. From the beginning onwards he was focused on archaeology of Southwest Asia,

and he participated in prehistoric excavations in Turkey (Göbekli Tepe) and Azerbaijan (Kamil Tepe). In Turkey he also did his Erasmus at the Boğaziçi -University in Istanbul. His master thesis surrounded cleaning activities in the Late Neolithic Halafian settlement Fıstıklı Höyük, but for his PhD, he finally arrived in historical times. In his doctoral dissertation he investigated Squatter occupations in the Iron Age in Post-Imperial Assyria and the adjacent Iranian highlands.

In between the MA and PhD Georg worked for a couple of years in the Tehran Department of the DAI (German Archaeological Institute). This was part of a digitisation project of the department's archive, where he learned the basics and importance of digital archiving. He also had the opportunity to excavate in Iran in Tappe Rivi, a multiphased settlement, which is being investigated by a joint Iranian-German Team.

Georg has since his MA also worked on contemporary archaeological sites. These sites, like the forced labour camp in Berlin Tempelhof, are directly related to the Nazi-regime and helped to deepen our knowledge about the conditions and life of imprisoned labourers. This clearly political and very important historical work also taught him, the always existing underlying politics and potential of archaeology.

The last part of Georg's Research Profile developed in the Topoi Excellence Cluster, which was an interdisciplinary research collaboration investigating space in ancient societies. Here he came into close contact with archaeological and anthropological theory as part of the monthly theoretical reading circle, which he helped organise after Topoi was finished. The understanding of archaeological theory helped him to formulate relevant research questions and situating his studies into a greater social frame.

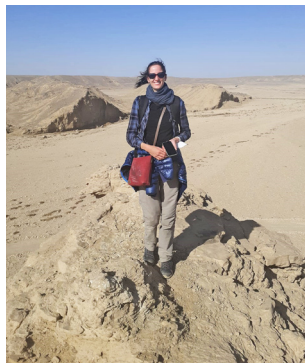
That is why he is investigating in the next two years as a postdoc at the NINO in Leiden housing of the lower class in the Neo-Assyrian Empire. In the highly urbanized society we live in today, housing is one of the most challenging tasks. Understanding housing strategies in the past can therefore bring perspectives to current issues.

Sara Gebhardt, office assistant

Sara Gebhardt is a ResMA student of Egyptology at Leiden University. She previously studied at the Ludwig-Maximilians-Universität in Munich, where she obtained her Bachelor's degree in Egyptology – on Late Period shabtis found in two shaft tombs in Tuna el-Gebel, Egypt – before moving to the Netherlands for her masters. She was able to obtain several experiences in archaeological fieldwork through participation in excavations in Tuna el-Gebel, Egypt as well as Qantir-Piramesse, Egypt and Nemi, Italy. She wants to focus on Egyptian archaeology and is particularly interested in household archaeology, and intercultural contacts between Egypt, Sudan and the Ancient Near East.

As student assistant for the NINO research centre in Leiden, she will be processing incoming applications for funding, as well as assisting with other tasks regarding the NINO research centre.

van prof. dr. Adriaan de Buck, bekend door zijn waardevolle publicatie *The Egyptian Coffin Texts*. Zijn archief bestaat onder andere uit onderzoeksdocumenten, brieven aan collega's en instituten, foto's en dia's. Dit archief maakt deel uit van de collectie van het NINO en is nog niet gecatalogiseerd.

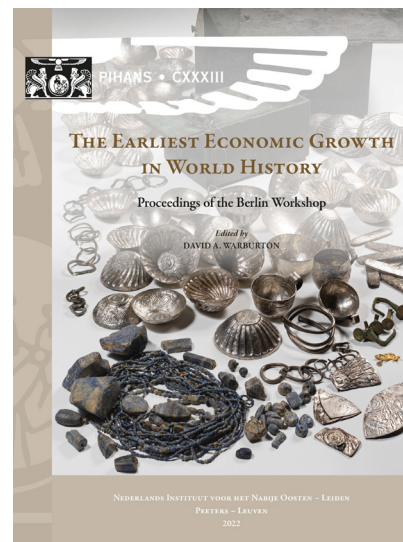
Ik beschrijf de documenten uit dit archief in trefwoorden om deze in de toekomst doorzoekbaar te kunnen maken voor onderzoekers. Daarnaast inventariseer ik welke documenten gedigitaliseerd moeten worden. Door het bestuderen van het archief hopen we bovendien meer te weten te komen over de werkwijze van prof. dr. Adriaan de Buck.

Inmiddels ben ik een maand bezig met mijn werkzaamheden en is het ontzettend leuk om inzicht te krijgen in het leven van deze invloedrijke egyptoloog. Zo ben ik al interessante brieven tegengekomen van verschillende bekende egyptologen, zoals Alan Gardiner en Raymond Faulkner. Ik ben heel benieuwd wat ik verder nog ga vinden!

Lauren van Kruijssen, Student Research Assistant

Mijn naam is Lauren van Kruijssen en sinds september werk ik als Student Research Assistant met het archief van prof. dr. Adriaan de Buck. Daarnaast ben ik begin dit jaar gestart met de research master Egyptologie.

Vanaf het begin van mijn studie ben ik geïnteresseerd in de funeraire literatuur van het oude Egypte. Tijdens mijn bachelor Egyptologie heb ik me met veel plezier verder kunnen verdiepen in deze teksten. Vanwege mijn interesse in funeraire literatuur ben ik dan ook bijzonder enthousiast om prof. dr. Olaf Kaper te ondersteunen bij het ontsluiten van het archief

Publicatie

In augustus verscheen volume 133 in de PIHANS-serie:

David A. Warburton (ed.), *The Earliest Economic Growth in World History. Proceedings of the Berlin Workshop*. XX, 308 pp. ISBN 978-90-429-4812-9.

Nieuws uit de NINO-bibliotheek

Special visitors for the Sayyida Salme (Emily Ruete) / Rudolph Said-Ruete collection in the UBL and NINO

Anita Keizers

The UBL Special Collection Reading room and the NINO library were very happy to welcome three generations of descendants of Sayyida Salme bint Sa'id ibn Sultan / Emily Ruete (1844-1924) by way of her youngest daughter, Rosa Troemer (1870-1948): the great-granddaughter, great-great-granddaughter and great-great-great grandson. Ursula Stumpf, Andrea Stumpf and Max Stumpf visited the library in August to do research on special items out of the collection deposited by Sayyida Salme's son, Rudolph Said-Ruete (1869-1946). They were particularly interested in photo albums, drawings,

remembrance booklets and handwritten letters in preparation for the upcoming publication of a new English translation of the memoirs by their famous ancestor: "Memoiren einer arabischen Prinzessin", originally published in 1886.

Rudolph donated his mother's documents and his own personal library consisting of publications on the Near East to the Oriental Institute in Leiden in 1937 because of a close friendship between the family and the esteemed Leiden University professor, Snouck Hurgronje. This collection was moved to the NINO library in 1977, including the special manufactured bookcase originally built to house it. In 1996, most items concerning Sayyida Salme were moved to the vault of the UBL for better preservation. As custodians of this special collection, UBL has provided valuable resources to the interested public, even serving as a hub to bring branches of the extended family together.

Sluitingsdata NINO-bibliotheek

Op de volgende data is onze bibliotheek gesloten:

- maandag 3 oktober: Leidens Ontzet
- maandag 26 december 2022-2 januari 2023: kerstvakantie

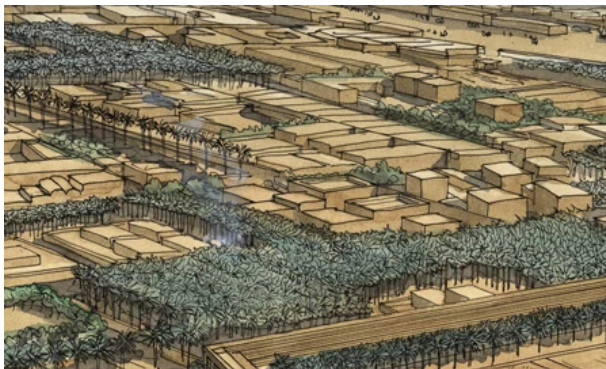
Activiteiten van NINO en van bevriende organisaties

5 oktober: lecture “Lower Classes in the Neo-Assyrian Empire – Reconstructing Standards of Living with Household Archaeology” door Georg Cyrus

While palaces, temples and elite residences in the Neo-Assyrian Empire are well researched, the same cannot be claimed for houses of the lower classes. Although several buildings have been completely or partly excavated, comparative studies of this kind of housing are missing. The subject of this talk is to elucidate this gap in research. It presents the potential data for conducting a household archaeology of the poor and how to interpret these, for example in regard to understanding general living conditions. Finally this study is grounded in the broader frame of writing a bottom-up history of the Neo-Assyrian Empire.

Time: 17.00-18.00 lecture, 18.00-19.00 drinks

Location: Van Steenis Building, room B1.11/
Main Hall

November: Maand van Toetanchamon

Dit jaar is het honderd jaar geleden dat het graf van Toetanchamon werd ontdekt. Er zijn de hele maand activiteiten in het Rijksmuseum van Oudheden. Startschot is een Toetanchamon-feestavond op vrijdag 4 november, met flitsrondleidingen, optredens en muziek in Egyptische sfeer. De organisatie is een samenwerking tussen RMO, de Faculteiten Archeologie en Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden, het NINO en LeidenGlobal.

Meer informatie (en binnenkort ook aanmelding voor de verschillende activiteiten) op de RMO-website.

24 november: NINO-EOL-najaarslezing “Toetanchamon in spijkerschrift” door Willemijn Waal

De vroege dood van Toetanchamon houdt de gemoederen van Egyptologen al bezig sinds de vondst van zijn graf 100 jaar geleden. Ook in zijn eigen tijd deed zijn onverwachte overlijden heel wat stof opwaaien, niet alleen binnen Egypte, maar ook ver daarbuiten. In de hoofdstad van het Hittitische rijk Hattuša in Anatolië zijn spijkerschriftteksten gevonden die een spannende inkijk geven in deze woelige periode aan het Egyptische hof, met als dramatisch hoogtepunt een mislukte huwelijks poging met fatale gevolgen.

15-16u lezing, 16-17u borrel in het museumcafé

Hybride: RMO (Leemanszaal) of Zoom

2 december: Veenhof-lezing door Eleanor Robson

De lezing zal plaatsvinden in het RMO; meer informatie binnenkort op de NINO-website.

15 december: lezing “Writing, in the deep” door Silvia Ferrara (RMO)

Van 15-17 december zal het congres *Anchoring the Invention of Writing* plaatsvinden in Leiden. In het kader van dit congres zal op donderdag 15 december Silvia Ferrara, auteur van het boek *The Greatest Invention. A history of the world in 9 mysterious scripts*, een publiekslezing houden over de uitvinding van het schrift, getiteld *Writing, in the deep*. De lezing vindt plaats in de Tempelzaal van het RMO, aanvangstijd 19:30u.

Voor meer informatie, zie

<https://anchoringinnovation.nl/events/anchoring-innovation-in-ancient-cultures-conference-day-1>; via deze website kunt u zich te zijner tijd aanmelden voor dit evenement.

26 januari 2023: NINO-dag (Utrecht)

Zie blz. 2 in deze nieuwsbrief.